NASAના 'લકી પીનટ્સ'

અંધશ્રદ્ધા કે સફળતાની ફોર્મ્યુલા?

જ્યારે આપણે વિશ્વની સૌથી મોટી સ્પેસ એજન્સી 'નાસા' (NASA) વિશે વિચારીએ છીએ, ત્યારે આપણા મનમાં અત્યાધુનિક ટેકનોલોજી, સુપરકોમ્પ્યુટર્સ, ગણિતના જટિલ સમીકરણો અને દુનિયાના સૌથી બુદ્ધિશાળી વૈજ્ઞાનિકોની છબી ઉપસી આવે છે. વિજ્ઞાનના આ સર્વોચ્ચ કેન્દ્રમાં અંધશ્રદ્ધા કે નસીબ જેવી વાતો માટે કોઈ સ્થાન ન હોઈ શકે, ખરું ને? પરંતુ તમને જાણીને આશ્ચર્ય થશે કે નાસાના વૈજ્ઞાનિકો પણ દરેક મોટા મિશનના લોન્ચિંગ કે ક્રિટિકલ સ્ટેજ વખતે એક ખાસ

પરંપરા નિભાવે છે - અને તે છે 'લકી પીનટ્સ' એટલે કે મગફળી ખાવાની પરંપરા. નાસાના જેટ પ્રોપલ્શન લેબોરેટરી (JPL) માં મિશન કંટ્રોલ રૂમમાં દરેક મહત્વપૂર્ણ સ્પેસક્રાફ્ટ લેન્ડિંગ અથવા લોન્ચિંગ વખતે ટેબલ પર મગફળીના પેકેટો રાખવામાં આવે છે અને વૈજ્ઞાનિકો તેને હોંશે હોંશે ખાય છે. ચાલો જાણીએ કે આ વિચિત્ર લાગતી પરંપરાની શરૂઆત ક્યારે, કેવી રીતે થઈ અને તેની પાછળની વાર્તા શું છે.

આ રસપ્રદ પરંપરાની શરૂઆત આજથી દાયકાઓ પહેલા, ૧૯૬૦ના દાયકામાં થઈ હતી. નાસા તે સમયે ચંદ્ર અને અન્ય ગ્રહો પર પહોંચવા માટે તેના પ્રારંભિક મિશનો લોન્ચ કરી રહ્યું હતું. તે સમયે નાસા 'રેન્જર' (Ranger) નામનો એક પ્રોગ્રામ ચલાવી રહ્યું હતું, જેનો હેતુ ચંદ્રની નજીક જઈને તેના હાઈ-રિઝોલ્યુશન ફોટોગ્રાફ્સ લેવાનો હતો જેથી ભવિષ્યના એપોલો મિશન માટે લેન્ડિંગ સાઈટ નક્કી કરી શકાય.

પરંતુ, રેન્જર મિશન નાસા માટે એક મોટો માથાનો દુખાવો બની ગયું હતું. રેન્જર-૧ થી લઈને રેન્જર-૬ સુધીના તમામ છ મિશનો એક પછી એક ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગયા. કાં તો રોકેટ લોન્ચ થયા પછી તરત જ નાશ પામતું, કાં તો અંતરિક્ષમાં જઈને તેનો સંપર્ક તૂટી જતો. નાસા પર જનતા અને સરકારનું ભારે દબાણ હતું અને કરોડો ડોલરનું નુકસાન થઈ ચૂક્યું હતું. વૈજ્ઞાનિકો રાત-દિવસ મહેનત કરી રહ્યા હતા, પણ નસીબ તેમનો સાથ આપતું ન હતું.

ત્યારબાદ આવ્યો ૨૮ જુલાઈ, ૧૯૬૪નો દિવસ, જ્યારે 'રેન્જર-૭'લોન્ચ થવાનું હતું. આ મિશન નાસાના અસ્તિત્વ માટે અત્યંત મહત્વપૂર્ણ હતું.

રેન્જર-૭ મિશનના લોન્ચિંગ દરમિયાન જેપીએલ (JPL) ના મિશન કંટ્રોલ રૂમમાં ભારે તણાવનો માહોલ હતો. વૈજ્ઞાનિકોના ચહેરા પર ચિંતા સ્પષ્ટ દેખાતી હતી. આ તણાવને ઓછો કરવા માટે, મિશનના ટ્રેકિંગ મેનેજર વોલેસ બજારમાંથી મગફળીના કેટલાક પેકેટો ખરીદી લાવ્યા. તેમણે વિચાર્યું કે વૈજ્ઞાનિકો કામના દબાણ વચ્ચે થોડું કંઈક ખાશે, તો તેમનો તણાવ હળવો થશે.

વોલેસે કંટ્રોલ રૂમમાં દરેક વૈજ્ઞાનિકને મગફળી વહેંચી દીધી. અને ચમત્કારિક રીતે, રેન્જર-૭ મિશન સંપૂર્ણપણે સફળ રહ્યું! સ્પેસક્રાફ્ટે ચંદ્રની ખૂબ જ નજીક જઈને પૃથ્વી પર શાનદાર તસવીરો મોકલી, જે નાસાના ઈતિહાસમાં એક બહુ મોટી જીત હતી.

"મિશનની સફળતા પછી વૈજ્ઞાનિકોએ મજાકમાં કહ્યું કે, આ બધી ટેકનોલોજી નહીં પણ પેલી મગફળી કમાલ કરી ગઈ!"

રેન્જર-૭ ની સફળતા પછી, વૈજ્ઞાનિકોએ તેને માત્ર એક સંયોગ માન્યો. પરંતુ જ્યારે તેના પછીના મિશનો રેન્જર-૮ અને રેન્જર-૯ પણ સફળ રહ્યા, ત્યારે આ વાત વૈજ્ઞાનિકોના મનમાં ઘર કરી ગઈ.

ત્યારબાદ, એક વખત કોઈ બીજા મિશન વખતે વૈજ્ઞાનિકો મગફળી લાવવાનું ભૂલી ગયા અને તે મિશનમાં કોઈ ટેકનિકલ ખામી આવી ગઈ અથવા વિલંબ થયો. બસ, ત્યારથી નાસાના વૈજ્ઞાનિકોએ નક્કી કરી લીધું કે ગમે તે થાય, મિશનના દિવસે કંટ્રોલ રૂમમાં 'પીનટ્સ' હાજર હોવા જ જોઈએ. વિજ્ઞાનના આ ધુરંધરો પણ માનવા લાગ્યા કે આ મગફળી તેમના માટે 'ગુડ લક ચાર્મ' છે.

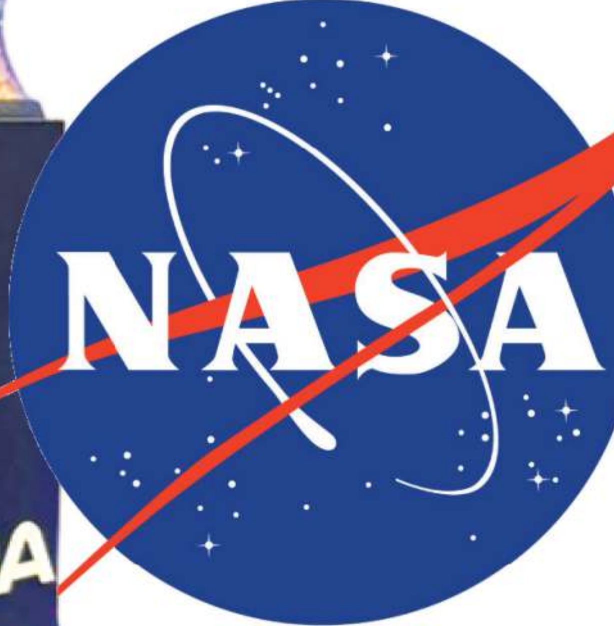

આજે આ વાતને ૬૦ વર્ષથી પણ વધુ

વોલેસે કંટ્રોલ રૂમમાં દરેક વૈજ્ઞાનિકને મગફળી વહેંચી દીધી અને ચમત્કારિક રીતે, રેન્જર-૭ મિશન સંપૂર્ણપણે સફળ રહ્યું!

સમય થઈ ગયો છે, છતાં નાસાએ આ પરંપરાને છોડી નથી. વર્ષ ૨૦૧૨માં જ્યારે 'ક્યુરિયોસિટી રોવર' મંગળ ગ્રહ પર લેન્ડ થવાનું હતું, ત્યારે પણ મિશન કંટ્રોલના ટેબલો પર મગફળીના પેકેટો ગોઠવાયેલા હતા. તેવી જ રીતે ૨૦૨૧માં 'પર્સિવિયરન્સ રોવર'ની મંગળ પર સાત મિનિટની ભયાનક લેન્ડિંગ દરમિયાન પણ વૈજ્ઞાનિકો મગફળી ચાવતા જોવા મળ્યા હતા.

હવે તો નાસાના વૈજ્ઞાનિકોએ આ પરંપરાના કેટલાક અલિખિત નિયમો પણ બનાવી દીધા છેઃ

મગફળી માત્ર લોન્ચિંગ વખતે જ નહીં, પણ સ્પેસક્રાફ્ટ જ્યારે કોઈ ગ્રહની કક્ષામાં પ્રવેશે અથવા લેન્ડિંગ કરે ત્યારે પણ હાજર હોવી જોઈએ.

આ મગફળી આખી (છોતરા વાળી) હોવી જોઈએ, જેને હાથેથી ફોલીને ખાવી પડે, જેથી વૈજ્ઞાનિકોનું ધ્યાન થોડી ક્ષણો માટે તણાવથી હટી શકે.

જ્યારે વર્ષોની મહેનત દાવ પર લાગી હોય, ત્યારે મનની શાંતિ અને સકારાત્મક ઊર્જા માટે આવી નાની પરંપરાઓ વૈજ્ઞાનિકોને એકબીજા સાથે જોડે છે અને ટીમનો જુસ્સો વધારે છે.

નાસા માટે મગફળી એ કોઈ અંધશ્રદ્ધા નથી, પરંતુ તેમની ભવ્ય સફળતાના ઈતિહાસ અને તેના પાછળના સંઘર્ષને યાદ કરવાનું એક સુંદર પ્રતીક છે.